

## Algemene informatie

**Aanbesteding:** Raamovereenkomst Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie  
**Aanbestedende Dienst:** Rijksvastgoedbedrijf  
**Referentie:** 6274299  
**Toelichting:**  
-

## Vraag en antwoord

**Ref.nr.** **Onderwerp:**  
**1** 1. Moment en wijze van aantonen ISO 9001

### Vraag:

Referentie: Vernieuwde Aanbestedingsleidraad, geschiktheidseis GE 5 en checklist inschrijvingsdocumenten en bewijsstukken. Afdrukke p. 14-15, tabel Geschiktheidseisen, regel GE 5 ('na verzoek'); afdrukke p. 22-24, checklist inschrijvingsdocumenten en bewijsstukken, regel VCA\*\* en NEN-EN ISO 9001 ('bij inschrijving').

Bij geschiktheidseis GE 5 staat dat het ISO 9001-certificaat, of een gelijkwaardig bewijsstuk, na verzoek van Opdrachtgever moet worden overgelegd. De checklist wekt echter de indruk dat dit bewijsstuk reeds bij inschrijving moet worden ingediend. Niet duidelijk is of een reeds ingevoerd en door een onafhankelijke externe partij beoordeeld kwaliteitsmanagementsysteem als gelijkwaardig bewijs volstaat wanneer de formele certificering door een geaccrediteerde certificeringsinstantie nog niet is afgerond.

Vraag: (a) Kan Opdrachtgever verduidelijken op welk moment het certificaat of gelijkwaardige bewijsstuk moet worden ingediend? En (b) kan Opdrachtgever bevestigen dat bij inschrijving mag worden volstaan met bewijs waaruit blijkt dat een kwaliteitsmanagementsysteem overeenkomstig ISO 9001 is ingevoerd en onafhankelijk is beoordeeld, in combinatie met bewijs van het lopende certificeringstraject, waarbij het formele certificaat uiterlijk bij gunning dan wel vóór aanvang van de Raamovereenkomst wordt overgelegd?

### Antwoord:

A) Bij inschrijving. B) Ja, dat volstaat. Het onderstaande, gebaseerd op de ARW 2016, is dan van toepassing.

- De opdrachtnemer dient te beschikken over de vereiste certificaten, waaronder geldende ISO 9001:2015, tenzij hij om aantoonbaar objectieve redenen die hem niet zijn aan te rekenen, niet in staat is het certificaat binnen de gestelde termijnen te verkrijgen. In dat geval dient de opdrachtnemer direct na publicatie van de opdracht op TenderNed:

- Aantoonbaar en zonder uitstel te zijn gestart met het officiële gevraagde certificeringsproces bij een erkende certificerende instelling binnen de scope van de opdracht en maakt aantoonbaar dat het betreffende RVB-project mee te nemen in de audit van het certificeringsproces; én

- Middels een onafhankelijke audit conform de NEN-EN-ISO 19011 Richtlijnen voor het uitvoeren van audits van managementsystemen, te laten vaststellen dat de gehanteerde maatregelen voor kwaliteitsborging in opzet en werking gelijkwaardig zijn aan de eisen van ISO 9001:2015; én

Deze audit te laten uitvoeren door een IRCA gecertificeerd Lead Auditor, onafhankelijk van de opdrachtnemer.

### Fase:

Inschrijffase

### Inschrijfronde:

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

3

**Onderwerp:**

3. Context en samenstelling van de integrale prijzen

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 1a, tabblad '2027'; Bijlage 4, paragraaf 4.2, onderdelen c en d, en paragraaf 4.4. Bijlage 1a: niet-gepagineerd Excelbestand, tabblad '2027'; Bijlage 4: afgedrukte p. 8, paragraaf 4.2, onderdelen c en d, en afgedrukte p. 9, paragraaf 4.4.

In de toelichting van het Prijzenboek is bepaald dat de bedragen inclusief zijn en dat '... uitvoeringskosten, algemene kosten, winst en risico etc. in de prijzen zijn verdisconteerd'. Voor een uniforme prijsgrondslag is het van belang dat duidelijk is welke prijselementen daarin moeten worden opgenomen. Daarnaast ontbreekt bij sommige posten nadere informatie over de onderlinge samenhang of de technische en uitvoeringscontext waarin de betreffende werkzaamheden plaatsvinden. Het ontbreken van voldoende context kan bij sommige posten leiden tot uiteenlopende interpretaties en risico-inschattingen. Dit kan resulteren in eenheidsprijzen die onderling lastig vergelijkbaar en voor Opdrachtgever moeilijk te valideren zijn en die mogelijk niet representatief zijn voor de daadwerkelijke uitvoeringssituatie.

Vraag: (a) Kan Opdrachtgever bevestigen dat onder de in het Prijzenboek gevraagde integrale prijzen in ieder geval de volgende prijselementen vallen: (1) directe arbeidskosten, (2) materiaalkosten en kosten van gebruikelijke verbruiksartikelen, (3) kosten van benodigd materieel, (4) alle transportkosten en reis- en verblijfskosten die verband houden met de uitvoering van de werkzaamheden op alle locaties binnen Nederland, (5) tijd en kosten die samenhangen met aanmelding, toegangsprocedures en eventuele wachturen en (6) kosten van werkvoorbereiding, administratie en het voldoen aan de gestelde SEB-, duurzaamheids- en circulariteitseisen, alsmede overhead, algemene kosten, winst en risico? (b) Kan Opdrachtgever aangeven of de posten waarvan de omschrijving, onderlinge samenhang of uitvoeringscontext onvoldoende duidelijk is, voorafgaand aan de inschrijving worden herzien of verduidelijkt? Indien Opdrachtgever het huidige Prijzenboek in stand houdt, kan dan worden bevestigd dat deze posten binnen de concrete context van de betreffende aanvraag worden toegepast en zo nodig vooraf nader worden afgestemd?

**Antwoord:**

Er wordt samen met de nota van inlichtingen een geactualiseerd prijzenboek gepubliceerd waarin de eenheidsprijzen worden opgedeeld in arbeid, materieel en leveren materialen. Daarnaast worden de percentages voor algemene kosten, uitvoeringskosten en winst&risico hierin ook separaat in beeld gebracht. De meerkosten voor het toepassen van SEB maatregelen zoals vermeld in het referentiedocument SEB-basis op het gebied van de minimumeisen voor bouwmaterieel vanaf periode 3 dienen vanaf januari 2028 per nadere overeenkomst separaat in beeld worden gebracht. Aan de hierin vermelde minimum eisen voor het bouwtransport dient wel aantoonbaar te worden voldoen gedurende de uitvoering van het ROK. Met bovenstaande uitgangspunten wordt beoogd een eenduidige en vergelijkbare prijsgrondslag voor alle inschrijvers te hanteren.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

4

**Onderwerp:**

4. Toepassing Prijzenboek Caribisch gebied

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 1a, tabblad '2027'; Bijlage 2-a en 2-b; Bijlage 4, paragraaf 4.2. Bijlage 1a: niet-gepagineerd Excelbestand, tabblad '2027'; Bijlagen 2-a en 2-b: locatieoverzichten Caribisch gebied; Bijlage 4: afgedrukte p. 8, paragraaf 4.2.

De locaties in het Caribisch gebied behoren tot de scope van de Raamovereenkomst. Wij veronderstellen echter dat deze locaties niet tot de uitgangspunten van het Prijzenboek behoren en dat werkzaamheden op deze locaties op basis van een afzonderlijk geprijsde Nadere Overeenkomst worden uitgevoerd.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat deze veronderstelling juist is?

**Antwoord:**

Het prijzenboek is ook voor het Caribisch gebied van toepassing. Bij nadere overeenkomsten voor dit Perceel dienen de reis en verblijfskosten en de transportkosten voor materiaal en materieel in afwijking van de Nederlandse percelen separaat te worden onderbouwt in de open begrotingen van de nadereovereenkomsten met betrekking tot perceel Carib.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

5

**Onderwerp:**

5. Representativiteit toegepaste prijsindex

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 1b, paragrafen 1.2-1.7. Afgedrukte p. 7-8, paragrafen 1.2-1.7 van Bijlage 1b. Vanaf 1 januari 2028 worden de eenheidsprijzen jaarlijks geïndexeerd op basis van het CBS-

prijnsindexcijfer Grond-, weg- en waterbouw, reeks 2020 = 100. De Raamovereenkomst omvat echter uiteenlopende specialistische werkzaamheden en producten, waarvan de kostenontwikkeling niet noodzakelijk gelijkloopt met deze algemene GWW-index. Daarnaast kunnen externe omstandigheden, zoals sterke energieschokken en verstoringen in de productie of internationale leveringsketens van specifieke producten en materialen, tot kostenontwikkelingen leiden die niet of onvoldoende in deze index tot uitdrukking komen. Een voorbeeld hiervan is de situatie van de afgelopen zes maanden, waarin transport over water als gevolg van hitte en langdurige droogte nagenoeg is stilgevallen of uitsluitend tegen sterk verhoogde prijzen kon worden uitgevoerd. Dit geldt met name voor GWW-grondstoffen die hoofdzakelijk per schip vanuit elders gelegen winningsgebieden worden vervoerd.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat partijen in overleg treden wanneer de GWW-index aantoonbaar niet representatief is voor de werkelijke kostenontwikkeling van de onder deze Raamovereenkomst uit te voeren werkzaamheden of toe te passen producten en materialen, en dat in dat geval een passende aanvullende prijsaanpassing wordt overeengekomen?

**Antwoord:**

De opdrachtgever hanteert één CBS-prijnsindexcijfer voor het gehele contract. Bij kostenverhogende omstandigheden die niet aan de aannemer zijn toe te rekenen en die bij het aangaan van de overeenkomst niet voorzienbaar waren, is § 47 UAV 2012 van toepassing. Partijen zullen in dat geval in overleg treden over de daaruit voortvloeiende meerkosten en de redelijke vergoeding daarvan.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

6

**Onderwerp:**

6. Demarcatie verplichting projectspecifiek V&G-plan

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 3 en modellen 3-a en 3-c. Bijlage 3: paragrafen over V&G-documenten; modellen 3-a en 3-c: openingspagina en onderdelen over opstellen/actualiseren.

Voor reguliere beheer- en onderhoudswerkzaamheden beschikt Opdrachtnemer over een algemene RI&E en worden de werkzaamheden uitgevoerd met de daarbij behorende beheersmaatregelen. Naar het oordeel van Inschrijver is voor dergelijke reguliere werkzaamheden niet steeds een afzonderlijk projectspecifiek V&G-plan noodzakelijk. Uit de aanbestedingsstukken blijkt echter niet eenduidig voor welke werkzaamheden en omstandigheden Opdrachtgever wel een projectspecifiek V&G-plan verlangt.

Vraag: Kan Opdrachtgever verduidelijken (a) voor welke typen werkzaamheden de algemene RI&E van Opdrachtnemer volstaat, (b) in welke gevallen aanvullend een projectspecifiek V&G-plan moet worden opgesteld en (c) welke objectieve criteria, zoals aard, omvang, risico's, complexiteit of betrokkenheid van meerdere werkgevers, daarbij worden gehanteerd?

**Antwoord:**

Voor regulier beheer- en onderhoud volstaat de algemene RI&E wanneer aan alle onderstaande criteria wordt voldaan:

Het betreft routinematig, terugkerend onderhoud zonder wijziging. Er werkt geen andere werkgever/aannemer gelijktijdig op dezelfde locatie aan gerelateerde werkzaamheden (geen samenloop);

Geen van de bijzondere risico's is aan de orde (o.a. werken op hoogte buiten standaard beheersmaatregelen, besloten ruimten, graafwerk, hoogspanning, explosieven, asbest);

De werkzaamheden vallen niet onder de meldingsplicht van Artikel 2.27 Bbl.

Zodra één van onderstaande situaties zich voordoet, eist Opdrachtgever een projectspecifiek V&G-plan:

- Meldingsplicht Artikel 2.27 Bbl — werkzaamheden duren >30 werkdagen mét >20 werknemers gelijktijdig aanwezig, en/of >500 mensdagen (bijv. 10 personen × 50 werkdagen);
- Samenloop — er zijn nevenaannemers of andere partijen (hoveniers, glazenwassers, installateurs van derden) gelijktijdig werkzaam op dezelfde locatie voor gerelateerde werkzaamheden;
- Bijzondere risico's, zoals: vallen van hoogte buiten standaardvoorzieningen, graafwerk/besloten ruimten, werken nabij hoogspanning, blootstelling aan asbest/verontreinigde grond/explosieven, of werkzaamheden met een verhoogd gezondheidsrisico;
- Invloed op het in gebruik blijvende pand — de werkzaamheden raken de brandveiligheid, vluchtroutes of opstelplaatsen hulpdiensten van een in gebruik zijnd gebouw/terrein (zie Risicogebied 2 uit het V&G-plan);
- Invloed op de omgeving — de bouwveiligheidszone reikt buiten het eigen werkterrein, of er is een reëel effect op de publieke ruimte/bereikbaarheid/belendingen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

7

**Onderwerp:**

7. Status en toepassing van de verstrekte V&G-formulieren

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 3 en modellen 3-a tot en met 3-c. ZIP Bijlage 3-a: bestand 'Bijlage 3-b\_VG-plan\_Nieuwbouw\_...rtf'; Bijlage 2: afgedrukte p. 11-18, scopebeschrijving.

De verstrekte V&G-plannen en -formulieren zijn algemeen van opzet. Niet duidelijk is of deze documenten ongewijzigd moeten worden toegepast, als minimumeis of voorbeeld dienen, of projectspecifiek mogen worden aangepast. Opdrachtnemer werkt mogelijk met eigen V&G-formats die aansluiten op zijn bedrijfsvoering en veiligheidsmanagementsysteem.

Vraag: Kan Opdrachtgever verduidelijken (a) wat de contractuele status van de verstrekte V&G-plannen en -formulieren is, (b) in hoeverre deze documenten projectspecifiek mogen worden aangepast en (c) of Opdrachtnemer in overleg met Opdrachtgever een eigen format mag toepassen, mits daarin minimaal de door Opdrachtgever vereiste onderwerpen en

beheersmaatregelen zijn opgenomen?

**Antwoord:**

Het door Opdrachtgever verstrekte V&G-plan model Nieuwbouw (Bijlage 3-b) is een minimumeis, geen vrijblijvend voorbeeld. Het model, inclusief de daarin opgenomen risicogebieden, structuur (definitiefase/ontwerpfase/uitvoeringsfase) en verplicht in te vullen onderdelen, vormt het uitgangsdokument voor dit project. Opdrachtnemer dient dit model zo volledig mogelijk in te vullen: alle risicogebieden moeten worden doorlopen en beantwoord (ja/nee/n.v.t. met onderbouwing), ook wanneer een risicogebied naar het oordeel van Opdrachtnemer niet van toepassing is — in dat geval dient dit expliciet en onderbouwd te worden aangegeven, niet leeg gelaten te worden.

Het model mág en moet projectspecifiek worden aangevuld — dat is inherent aan het format (de cursief-blauwe voorbeeldteksten dienen immers project specifiek gemaakt te worden, zie de instructie op pagina 2 van het model). Projectspectief aanvullen betekent: Concreet invullen van de open velden, restrisico's en beheersmaatregelen per risicogebied; Toevoegen van project specifieke risico's onder Risicogebied 8 (bijzondere/overige risico's) indien van toepassing; Uitbreiden waar de aard van de werkzaamheden dat vereist.

Wat niet is toegestaan: het schrappen van risicogebieden, het wijzigen van de BTO-systematiek (Bron-Technisch-Organisatorisch) als hiërarchie van beheersmaatregelen, of het inkorten van de vragenstructuur. Opdrachtnemer mag zijn eigen veiligheidsmanagementsysteem en huisstijl-documenten aanvullend inzetten (bijv. taakrisicoanalyses, toolboxformulieren, eigen incidentregistratie), maar dit vervangt niet het RVB V&G-plan model.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

8

**Onderwerp:**

8. KPI 1 - Verwijzing naar werkomschrijving

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 04-d, pagina 2, KPI-tabel, KPI 1. Bijlage 04-d: afgedrukte p. 2, KPI-tabel, KPI 1. Bij KPI 1 wordt verwezen naar 'werkomschrijving punt xxx'.  
Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven naar welk concreet onderdeel van welke werkomschrijving hier wordt verwezen?

**Antwoord:**

In bijlage 4-b staat het storingsproces in OMS omschreven. KPI1 heeft betrekking op dit proces, de doorlooptijd is de tijd tussen het melden van de storing bij de opdrachtnemer t/m het oplossen

van de storing.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**  
**9**

**Onderwerp:**

9. KPI 3 - Drempelbedrag manco's

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 04-d, pagina 3, onderdeel 3 'Doorlooptijd offertes'. Bijlage 04-d: afgedrukte p. 3, onderdeel 3 'Doorlooptijd offertes'.

In de uitwerking staat dat manco's beneden het drempelbedrag buiten beschouwing worden gelaten, maar de hoogte of vindplaats van dit drempelbedrag wordt niet vermeld.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven welk drempelbedrag hier geldt en waar dit contractueel wordt vastgelegd?

**Antwoord:**

Deze regel is niet van toepassing binnen dit contract. Alleen wanneer inspecties en mancoherstel door dezelfde aannemer wordt uitgevoerd, mag de inspecterende instantie kleine herstellingen tot €2500 direct uitvoeren.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**  
**10**

**Onderwerp:**

10. Compleetheid en nummering van de subbijlagen

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, bijlagenlijst; daadwerkelijk verstrekte bestanden 5-a tot en met 5-k. Bijlage 5:

afgedrukte p. 7, bijlagenlijst; vergelijking met de daadwerkelijk verstrekte subbijlagen. De bijlagenlijst loopt van 5-a tot en met 5-n. De aangeleverde bestanden lopen tot 5-k en zijn vanaf 5-f inhoudelijk verschoven. Onder de aangekondigde nummering ontbreken onder meer sportbouwsteendocumenten, maatregelen fase 2, BIM-specificatie en overdrachtsprotocol. Vraag: Kan Opdrachtgever een complete, correct genummerde en definitieve set subbijlagen bij Bijlage 5 verstrekken, met een revisielijst waarin per document titel, nummer, versie, datum en contractuele status zijn vermeld?

**Antwoord:**

Tijdens de publicatie van de nota zal er een geactualiseerde versie van Bijlage 5 worden toegevoegd inclusief een correct genummerde set met subbijlagen. De vorige versie van bijlage 5 incl. de bijbehorende subbijlagen komt daarmee te vervallen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

11

**Onderwerp:**

11. Onjuiste verwijzingen bij werksoorten

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragrafen 5.4.1 tot en met 5.4.3; Bijlage 2, paragrafen 2.5.2 tot en met 2.5.4; Bijlage 3, hoofdstuk 3. Bijlage 5: afgedrukte p. 10-11, paragrafen 5.4.1-5.4.3; Bijlage 2: afgedrukte p. 15-16, paragrafen 2.5.2-2.5.4; Bijlage 3: afgedrukte p. 5 en 8, inhoudsopgave en hoofdstuk 3. In de paragrafen 5.4.1 tot en met 5.4.3 van Bijlage 5 wordt verwezen naar de paragrafen 3.5.2 tot en met 3.5.4 van Bijlage 3. Deze paragrafen bestaan niet. De inhoudelijk overeenkomende toelichtingen lijken te zijn opgenomen in de paragrafen 2.5.2 tot en met 2.5.4 van Bijlage 2. Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat de verwijzingen in de paragrafen 5.4.1 tot en met 5.4.3 van Bijlage 5 naar de paragrafen 3.5.2 tot en met 3.5.4 van Bijlage 3 onjuist zijn en dat hiervoor respectievelijk de paragrafen 2.5.2 tot en met 2.5.4 van Bijlage 2 moeten worden gelezen?

**Antwoord:**

Zie antwoord bij vraag 10. In deze geactualiseerde versie van bijlage 5 worden de foute verwijzingen gecorrigeerd, de foute nummering in de bijlagen hersteld en de ontbrekende bijlagen toegevoegd. m.u.v. de bijlagen waarvan is aangegeven dat deze pas na gunning worden verstrekt.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.

12

**Onderwerp:**

12. Afbakening en haalbaarheid van KPI 7

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragrafen 5.4.2 en 6.2.3; vernieuwde Aanbestedingsleidraad, paragrafen 2.2, 5.3 en 8.1. Bijlage 5: afgedrukte p. 10 en 14, paragrafen 5.4.2 en 6.2.3; vernieuwde Aanbestedingsleidraad: afgedrukte p. 4, 17 en 29, paragrafen 2.2, 5.3 en 8.1.

Opdrachtnemer dient een Plan van Aanpak op te stellen waarmee alle trainingsfaciliteiten binnen drie jaar na gunning op norm worden gebracht. Op basis van de aanbestedingsstukken kan echter niet worden vastgesteld welke objecten en onderdelen niet aan de norm voldoen en welke werkzaamheden nodig zijn om deze op norm te brengen. Een volledig, actueel en voldoende gedetailleerd statusoverzicht van de betreffende objecten en onderdelen ontbreekt. Daarnaast kunnen gedurende deze periode nieuwe assets aan de scope van de Raamovereenkomst worden toegevoegd. Hierdoor vormt de scope een bewegend uitgangspunt en kan Opdrachtnemer de haalbaarheid van de driejaarstermijn pas beoordelen en onderbouwen nadat de uitgangssituatie, de benodigde werkzaamheden en de gedurende deze periode toe te voegen assets voldoende zijn afgebakend. Een onvoorwaardelijke KPI op het eindresultaat loopt vooruit op deze noodzakelijke inventarisatie en legt bovendien verantwoordelijkheden bij Opdrachtnemer die niet volledig door hem kunnen worden beheerst. Tijdens de inlichtingendag is indruk gewekt dat de termijn van drie jaar vooral als een stevige ambitie moet worden beschouwd.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat (a) het binnen drie jaar op norm brengen van alle trainingsfaciliteiten een gezamenlijke ambitie betreft en geen onvoorwaardelijke resultaatsverplichting van Opdrachtnemer en (b) KPI 7 zodanig wordt aangepast dat de beoordeling plaatsvindt op basis van de gezamenlijk vastgestelde uitgangssituatie, het daarop gebaseerde Plan van Aanpak en de daadwerkelijk binnen deze periode opgedragen werkzaamheden?

**Antwoord:**

Aan bijlage 5 is als bijlage 5-e een document toegevoegd met een overzicht van de maatregelen van fase 2 van het landelijke op norm brengen programma TF WoH. Dit overzicht dient gehanteerd te worden als basis voor het plan van aanpak op nom brengen TF WoH. En dit overzicht zal gedurende de uitvoering ook gebruikt worden om periodiek de status van de uitvoering van het op norm breng programma te monitoren. De termijn van drie jaar moet inderdaad als een gezamenlijke ambitie worden beschouwd voor zowel ON als OG. Het kunnen nakomen van deze ambitie heeft namelijk ook afhankelijkheden van acties die liggen bij de Opdrachtgever zoals: Tijdig uitvoeren maatregelen vanuit de VOA procedure zoals tijdig verkrijgen vergunningen, tijdig uitvoeren onderzoeken. En daarnaast ook het tijdig verstrekken van de eisen, richtlijnen en re-design tekeningen vanuit Defensie en de bijbehorende sportbouwsteendocumenten. KPI 7 zal zodanig worden aangepast dat de beoordeling plaatsvindt op basis van een gezamenlijke ambitie en een gezamenlijk vastgestelde uitgangssituatie het daarop gebaseerde Plan van Aanpak van de ON en de verdeling van risico's tussen de ON en OG. Monitoring uitvoering zal plaats vinden op basis van de daadwerkelijk binnen deze periode opgedragen nadere overeenkomsten op het gebied van het op norm brengen van de TF WoH en de door de ON opgestelde bijbehorende uitvoeringsplanningen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

13

**Onderwerp:**

13. Betrokkenheid Opdrachtnemer bij vooronderzoek en ontwerp

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragrafen 7.1 tot en met 7.4; Bijlage 5-d, processtappen 1 en 2. Bijlage 5: afgedrukte p. 15-19, paragrafen 7.1-7.4; Bijlage 5-d: afgedrukte p. 2, processtappen 1-2.

De sportbouwstenen moeten per locatie worden vertaald naar een uitvoerbaar ontwerp. Daarbij hangen onder meer de VOA, benodigde onderzoeken, technische haalbaarheid, inpassing in de bestaande situatie, bereikbaarheid, bouwplaatsinrichting, transportroutes, vergunningen, planning en kosten nauw met elkaar samen. Vroege betrokkenheid van Opdrachtnemer is daarom randvoorwaardelijk om zijn uitvoeringskennis en ervaring in te brengen en tijdig tot een haalbaar, uitvoerbaar en betrouwbaar geprijsd ontwerp te komen. Uit de stukken blijkt niet eenduidig welke rol Opdrachtnemer in deze fase heeft, wanneer hij wordt betrokken en op welk moment de project- en locatiespecifieke uitgangspunten voorafgaand aan de formele NO-uitvraag worden vastgesteld.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat (a) Opdrachtnemer vanaf de start van het vooronderzoek en het ontwerpproces actief wordt betrokken en samen met Opdrachtgever en de overige betrokken partijen de relevante ontwerp- en uitvoeringsuitgangspunten onderzoekt en afstemt, en (b) de daaruit voortvloeiende project- en locatiespecifieke uitgangspunten in samenspraak met Opdrachtnemer worden vastgelegd voordat de formele NO-uitvraag plaatsvindt, zodat deze als basis kunnen dienen voor de aanbidding en planning?

**Antwoord:**

De Opdrachtgever kan bevestigen dat (a) Opdrachtnemer vanaf de start van het vooronderzoek en het ontwerpproces actief wordt betrokken en samen met Opdrachtgever en de overige betrokken partijen de relevante ontwerp- en uitvoeringsuitgangspunten onderzoekt en afstemt, en (b) de daaruit voortvloeiende project- en locatiespecifieke uitgangspunten in samenspraak met Opdrachtnemer worden vastgelegd voordat de formele NO-uitvraag plaatsvindt, zodat deze als basis kunnen dienen voor de aanbidding en planning?

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

Ref.nr.  
14

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Onderwerp:**

14. Beoordeling NO-inschrijving en geen prijsovereenstemming

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragraaf 5.5.2. Bijlage 5: afgedrukte p. 11, paragraaf 5.5.2.

Indien partijen geen overeenstemming bereiken over de open begroting of andere aspecten van een NO, kan Opdrachtgever de werkzaamheden buiten de Raamovereenkomst opdragen, ook wanneer deze binnen de scope vallen. Voorafgaand kan Opdrachtnemer al onderzoek, een schouw, ontwerp, advisering of calculatie hebben verricht.

Vraag: Kan Opdrachtgever verduidelijken (a) welke procedure en overlegstappen worden gevolgd voordat een opdracht buiten de Raamovereenkomst wordt geplaatst en (b) hoe de aantoonbaar op verzoek verrichte voorbereidende werkzaamheden van Opdrachtnemer worden vergoed wanneer de NO niet aan Opdrachtnemer wordt opgedragen?

**Antwoord:**

Indien besluit om een NO niet op te dragen ten laste van deze ROK zal dat altijd gebeuren in afstemming met de ON. De reeds door de ON gemaakte kosten voor de betreffende NO worden in deze situaties vergoed door de OG. Het uitgangspunt voor de uitvoering van de ROK is vanuit de OG in de basis gebaseerd op een goede en gelijkwaardige samenwerking tussen OG en ON waarbij we hopenlijk geen gebruik hoeven maken van deze uitzonderingsregel.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
15

**Onderwerp:**

15. Termijn aanlevering UO-dossier

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5-d, processtap 4. Bijlage 5-d: afgedrukte p. 2, processtap 4 'Aanleveren uitvoeringsdossier door Opdrachtnemer'.

In Bijlage 5-d is de termijn voor het aanleveren van het UO-dossier aangeduid als '\* weken'.

Vraag: Is deze asterisk bewust opgenomen en betekent dit dat de aanlevertermijn per NO, afhankelijk van de aard, omvang en complexiteit, in overleg tussen Opdrachtgever en Opdrachtnemer wordt vastgesteld?

**Antwoord:**

Deze asterisk is vooralsnog bewust opgenomen en betekent dit dat de aanlevertermijn per NO, afhankelijk van de aard, omvang en complexiteit, in overleg tussen Opdrachtgever en

Opdrachtnemer wordt vastgesteld.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
16

**Onderwerp:**

16. Praktische rolverdeling tijdens werkvoorbereiding en uitvoering

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragrafen 7.4, 8.1.3 en 9.2; Bijlage 5-d, processtap 6; Bijlage 6-b, toegangsregeling voor dienstverleners. Bijlage 5: afgedrukte p. 16-18, 21-22 en 26, paragrafen 7.4, 8.1.3 en 9.2; Bijlage 5-d: afgedrukte p. 3, processtap 6; Bijlage 6-b: afgedrukte p. 3, toegangsregeling.

In de stukken is voor een aantal overlegmomenten vastgelegd welke partij deze organiseert, voorziet en vastlegt. De praktische verdeling van verantwoordelijkheden voor de afstemming met lokale gebruikers, toegang tot Defensielocaties, personeelsaanmeldingen en de bevestiging van daaruit voortvloeiende afspraken is echter niet volledig duidelijk. Deze activiteiten kunnen van invloed zijn op de voorbereiding, uitvoeringsplanning en KPI's.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen (a) dat Opdrachtgever de startvergadering organiseert en zorg draagt voor de betrokkenheid van de benodigde lokale stakeholders, (b) dat Opdrachtnemer de bouwvergaderingen en werkbijeenkomsten organiseert en de dagelijkse uitvoeringsafstemming verzorgt, (c) dat Opdrachtgever en/of de ontvangende partij van Defensie tijdig de voor toegang vereiste meldingen en autorisaties verzorgt nadat Opdrachtnemer de benodigde gegevens heeft aangeleverd en (d) dat afspraken of beslissingen van gebruikers die gevolgen hebben voor scope, prijs of planning uitsluitend na bevestiging door Opdrachtgever bindend zijn?

**Antwoord:**

Paragraaf 9.2 van bijlage 5 is n.a.v. deze vraag aangepast. De Opdrachtgever is de actiehouders voor het beleggen van de startvergadering en de oplevering en draagt de zorg dat de betrokkenheid van de benodigde lokale stakeholders is geborgd, (b) De Opdrachtnemer is verantwoordelijk voor de organisatie van de tussentijdse bouwvergaderingen en werkbijeenkomsten en de dagelijkse uitvoeringsafstemming, (c) De Opdrachtgever is verantwoordelijk de toegangsregeling en de voor de toegang vereiste meldingen en autorisaties op basis van de tijdig door de Opdrachtnemer aangeleverde hiervoor benodigde gegevens. Defensie is vervolgens formeel verantwoordelijk voor de lokale begeleiding op het Defensiecomplex. (d) Als afspraken of beslissingen vanuit de hoofdgebruikers vanuit Defensie gevolgen hebben voor scope, prijs of planning na dat de NO door de OG is verstrekt dan wordt dat gecommuniceerd door de OG aan de ON. Het is niet toegestaan dat de ON opdrachten vanuit de hoofdgebruikers namens Defensie in behandeling neemt of uitvoert zonder tussenkomst van de Opdrachtgever.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

17

**Onderwerp:**

17. Toepasselijkheid stop-, bijwoon- en registratiepunten

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 5, paragraaf 7.4.5; Bijlage 5-d, uitvoeringsfase. Bijlage 5: afgedrukte p. 19, paragraaf 7.4.5; Bijlage 5-d: afgedrukte p. 3, uitvoeringsfase.

De in paragraaf 7.4.5 opgenomen stop-, bijwoon- en registratiepunten lijken als generieke lijst te zijn opgesteld voor verschillende soorten bouw- en infraprojecten. Een aanzienlijk deel daarvan heeft betrekking op ondergrondse kabels en leidingen, sleuven en funderingsconstructies.

Dergelijke werkzaamheden komen binnen de voor deze Raamovereenkomst voorziene projecten naar verwachting nagenoeg niet voor; de toegepaste funderingen bestaan doorgaans uit prefab poeren. Het onverkort toepassen van de volledige lijst kan daardoor leiden tot onnodige administratieve lasten, wachttijden en ineffektieve inzet tijdens de uitvoering.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen (a) dat partijen vooraf generieke, op de aard van de TF WoH-projecten afgestemde afspraken maken over welke stop-, bijwoon- en registratiepunten normaal gesproken van toepassing zijn, (b) dat vervolgens per NO vóór aanvang van de uitvoering gezamenlijk wordt vastgesteld of aanvullende of afwijkende punten noodzakelijk zijn, (c) dat per toepasselijk punt de wijze van melding, benodigde bewijsstukken, beoordelaar, acceptatiecriteria en maximale beoordelings- en beslistermijn worden vastgelegd en (d) hoe eventuele wachttijd of stagnatie na een tijdige en volledige melding, waaronder aantoonbare ineffektieve inzet van personeel en materieel, wordt verwerkt in de planning, KPI-meting en financiële afrekening van de NO?

**Antwoord:**

Zie antwoord vraag 11: In de geactualiseerde versie van Bijlage 5 zal nader verduidelijkt worden hoe er per NO omgegaan moet worden met de door de Opdrachtgever hierbij aangegeven op de NO afgestemde stop- bijwoon en registratiepunten.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
18

**Onderwerp:**

18. SEB – Toepasselijkheid en registratie bij verschillende soorten Nadere Overeenkomsten

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, deel III, § 1.3, p. 23; Bijlage 5, § 8.1.2, p. 20; Bijlage 6-e en Bijlage 6-f. Bijlage 6, deel III, paragraaf 1.3, pagina 23, bepaalt in algemene zin dat tijdens de uitvoering aan de minimale SEB-eiswaarden moet worden voldaan. In deze paragraaf wordt daarbij aangegeven dat het project zich 'in de sportzaal afspeelt'.

Bijlage 5, paragraaf 8.1.2, pagina 20, verklaart de SEB-eisen expliciet van toepassing op projectmatige Nadere Overeenkomsten. Voor storings- en onderhoudsopdrachten die door het contractbeheerteam worden verstrekt, is de toepasselijkheid niet op dezelfde wijze expliciet beschreven.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat de SEB-eisen uit Bijlage 6-e van toepassing zijn op alle werkzaamheden en Nadere Overeenkomsten binnen deze aanbesteding, waaronder storings, klein correctief onderhoud, kleine EOW's en opwaarderings- en vervangingsprojecten? Kan Opdrachtgever tevens bevestigen of de bonusregeling uit Bijlage 6-f eveneens op al deze werkzaamheden en Nadere Overeenkomsten van toepassing is?

**Antwoord:**

Onze In Stappen naar Zero Emissie eisen gelden voor de gehele opdracht net als de bonus.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
19

**Onderwerp:**

19. SEB – Toepasselijkheid registratieformulier en afbakening bouwtransport

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, artikel 13, p. 17; Bijlage 6-f, 'Voorwaarden', punt 2, p. 1; Bijlage 6-e, p. 3; gevonden referentiedocument Registratieformulier materieelinzet, versie 2 d.d. 1 januari 2026, p. 2-3.

Het referentiedocument 'Registratieformulier Materieelinzet', waarnaar Bijlage 6-f verwijst, is niet als bijlage aangetroffen in de aanbestedingsstukken op TenderNed. Via de weblink in Bijlage 6, artikel 13, is op de website van het Rijksvastgoedbedrijf versie 2, definitief van 1 januari 2026, gevonden. Dit document vraagt om registratie van bouwtransport en ZE-percentages per voertuigcategorie, maar verduidelijkt niet hoe transportkilometers en leveringen door derden moeten worden toegerekend.

Vraag: (a) Kan Opdrachtgever bevestigen dat dit het bedoelde referentiedocument is en dat deze versie geldt voor zowel reguliere SEB-naleving als de ZE-bonusregeling? (b) Welke

transportbewegingen van onderaannemers, verhuurders, leveranciers, hun vervoerders, en afvalinzamelaars vallen onder de registratieverantwoordelijkheid van Opdrachtnemer? (c) Vanaf welk vertrekpunt en tot welk eindpunt moeten kilometers worden geregistreerd, en tellen heenritten, lege retourritten en omrijkilometers mee? (d) Hoe moeten combinatieritten met leveringen en ophaalbewegingen voor meerdere opdrachtgevers of locaties aan de betreffende Nadere Overeenkomst worden toegerekend? (e) Hoe worden ritten via een lokaal depot of logistieke hub behandeld: tellen ook de aanvoer naar het depot en eventuele retourritten mee, of uitsluitend het traject tussen depot en bouwplaats? (f) Welke gegevens en bewijsstukken volstaan, bijvoorbeeld voertuigcategorie, emissieklasse, kenteken, afleverbonnen en afstanden volgens een routeplanner, en moeten werkelijke ritgegevens worden vastgelegd? (g) Op welk niveau en met welke frequentie moet worden geregistreerd en gerapporteerd: per rit, voertuig, Nadere Overeenkomst of over een rapportageperiode? (h) Hoe moeten aantoonbaar onvermijdbare extra transportkilometers in het registratieformulier worden verantwoord wanneer deze ontstaan door buiten de invloedssfeer van Opdrachtnemer gelegen omstandigheden, zoals onverwachte weg- of brugafsluitingen, infrastructurele schade, extreme weersomstandigheden of veiligheidsincidenten? Kan Opdrachtgever tevens aangeven of en hoe dergelijke afwijkingen ten opzichte van de geplande kilometers moeten worden onderbouwd en of deze gevolgen kunnen hebben voor de beoordeling van de geregistreerde transportprestatie of de ZE-bonusregeling?

**Antwoord:**

Definitie van bouwtransport Bouwplaats

Bouwtransport voor schoon en emissieloos bouwen omvat alle gereden kilometers van en naar de bouwplaats\* voor het uitvoeren van de aan- en afvoer van materialen, materieel en afval tot de bouwplaats. Personenvoertuigen in de categorie M1/2/3 zijn hiervan uitgesloten.

Out of scope voor dit project: Transport over spoor en water vallen buiten de scope van dit project.

Vraag: (a) Kan Opdrachtgever bevestigen dat dit het bedoelde referentiedocument is en dat deze versie geldt voor zowel reguliere SEB-naleving als de ZE-bonusregeling?

Ja klopt

(b) Welke transportbewegingen van onderaannemers, verhuurders, leveranciers, hun vervoerders, en afvalinzamelaars vallen onder de registratieverantwoordelijkheid van Opdrachtnemer?

Bouwtransport voor schoon en emissieloos bouwen omvat alle gereden kilometers van en naar de bouwplaats\* voor het uitvoeren van de aan- en afvoer van materialen, materieel en afval tot de bouwplaats. Personenvoertuigen in de categorie M1/2/3 zijn hiervan uitgesloten.

Alle

(c) Vanaf welk vertrekpunt en tot welk eindpunt moeten kilometers worden geregistreerd, en tellen heenritten, lege retourritten en omrijkilometers mee?

Ja

(d) Hoe moeten combinatieritten met leveringen en ophaalbewegingen voor meerdere opdrachtgevers of locaties aan de betreffende Nadere Overeenkomst worden toegerekend?

In principe alle kilometers meenemen anders gewicht er in meenemen maar dit moet dan structureel voor alle ritten. Wat is jullie voorkeur hierin?

(e) Hoe worden ritten via een lokaal depot of logistieke hub behandeld: tellen ook de aanvoer naar het depot en eventuele retourritten mee, of uitsluitend het traject tussen depot en bouwplaats?

Alle ritten die passen in de definitie

(f) Welke gegevens en bewijsstukken volstaan, bijvoorbeeld voertuigcategorie, emissieklasse, kenteken, afleverbonnen en afstanden volgens een routeplanner, en moeten werkelijke ritgegevens worden vastgelegd?

Referentiedocument Registratie Materieelinzet is lijdend

(g) Op welk niveau en met welke frequentie moet worden geregistreerd en gerapporteerd: per rit, voertuig, Nadere Overeenkomst of over een rapportageperiode?  
Maandelijks verder naar eigen invulling

(h) Hoe moeten aantoonbaar onvermijdbare extra transportkilometers in het registratieformulier worden verantwoord wanneer deze ontstaan door buiten de invloedssfeer van Opdrachtnemer gelegen omstandigheden, zoals onverwachte weg- of brugafsluitingen, infrastructurele schade, extreme weersomstandigheden of veiligheidsincidenten?  
Definitie is leidend, wij verwachten dat u bijstuurt waar nodig.

Kan Opdrachtgever tevens aangeven of en hoe dergelijke afwijkingen ten opzichte van de geplande kilometers moeten worden onderbouwd en of deze gevolgen kunnen hebben voor de beoordeling van de geregistreerde transportprestatie of de ZE-bonusregeling?  
Ja zorg ervoor dat de ondergrenseisen behaald worden.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
20

**Onderwerp:**

20. SEB – Registratie bij storingen en klein onderhoud

**Vraag:**

Storingsen, klein correctief onderhoud en kleine EOW's zijn doorgaans kortdurend en kunnen een spoedeisend karakter hebben. Een afzonderlijk MIP en volledig materieellogboek per opdracht kan daardoor onevenredig administratief belastend zijn.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven of voor bepaalde opdrachtwaarden, inzetduren of urgenties uitzonderingen of ondergrenzen gelden? Kan tevens worden bevestigd dat voor deze werkzaamheden mag worden gewerkt met een centraal materieel- en voertuigenstamregister? Indien toch registratie per opdracht nodig is, welke gegevens moeten dan worden vastgelegd en wanneer moeten deze worden aangeleverd?

**Antwoord:**

Eisen gelden per kalenderjaar. Wij snappen dat lastig is om voor incidenteel en niet planbaar onderhoud een plan op te stellen. Het voldoen aan de totaal eisen is leidend.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

21

**Onderwerp:**

21. SEB – Afwijkingen, niet-beschikbaarheid, overmacht en gevolgen

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, § 1.5 en de afwijkingsmogelijkheid bij de DME/SEB-eisen.

In de praktijk kan voorgeschreven ZE-materieel of ZE-transport tijdelijk niet beschikbaar zijn, bijvoorbeeld door aantoonbare marktschaarste, een storing of ongeval, uitval van laadvoorzieningen/netcapaciteit, annulering door een verhuurder of vervoerder, of een urgente storing waarbij onmiddellijk handelen noodzakelijk is. De stukken lijken geen volledige afwijkingsprocedure of specifieke SEB-sanctieregeling te bevatten.

Vraag: Kan Opdrachtgever één uniforme afwijkingsprocedure beschrijven, met daarin: (a) de omstandigheden die als verschoonbare afwijking of overmacht kunnen gelden, (b) de vereiste marktvraag en bewijsstukken, (c) wie vooraf of bij spoed achteraf toestemming geeft, (d) toegestane tijdelijke alternatieven en maximale duur, en (e) de gevolgen bij een toegestane respectievelijk niet-toegestane afwijking, zoals vervanging, stillegging, betalingsgevolgen, korting /boete of gevolgen voor de bonus?

**Antwoord:**

Bijsturing op het behalen van de Zero Emissie ondergrens eis per kalenderjaar ligt bij u als opdrachtnemer. Hiermee geloven we dat u eventuele incidenten op deelprojectniveau genoeg kunt opvangen. Mocht u denken dat dit niet het geval is gaan we graag het gesprek aan om te kijken wat hier volgens u het beleid op zou moeten zijn.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

22

**Onderwerp:**

22. SEB – Beschikbaarheid en capaciteit van laadvoorzieningen

**Vraag:**

De inzet van ZE bouw materieel is mede afhankelijk van de beschikbaarheid en capaciteit van

elektriciteits- en laadvoorzieningen op de Defensielocaties. De aanbestedingsstukken geven hierover onvoldoende duidelijkheid.

Vraag: Kan Opdrachtgever per Defensielocatie aangeven of Opdrachtnemer gebruik mag maken van bestaande elektriciteits- en laadvoorzieningen en, zo ja, welk aansluitvermogen(s) en op welke locatie(s) deze beschikbaar zijn. Indien er procedures gelden voor de aanvraag en toegang tot deze voorzieningen, dan graag vermelden.

**Antwoord:**

Waar mogelijk willen wij stroompunten beschikbaar stellen, wij zijn hierin ook afhankelijk van Defensie maar zullen escaleren waar nodig omdat we realiseren dat dit een gezamenlijke transitie is waarin dit een belangrijke randvoorwaarde is. Wij kunnen hierin op dit moment nog geen harde toezegging doen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

23

**Onderwerp:**

23. SEB – Kosten, verantwoordelijkheid en beschikbaarheidsrisico laadvoorzieningen

**Vraag:**

Indien Opdrachtnemer gebruik kan maken van elektriciteits- en laadvoorzieningen op de Defensielocaties, is niet duidelijk welke kosten en verantwoordelijkheden hiermee samenhangen.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven wie verantwoordelijk is voor eventuele tijdelijke laadinfrastructuur, bekabeling, verdeelkasten, beveiligingen en keuringen, en of het elektriciteitsverbruik in rekening wordt gebracht? Indien dit het geval is, welk tarief en welke meetmethode worden toegepast? Kan Opdrachtgever tevens aangeven wie het risico en de daaruit voortvloeiende kosten draagt wanneer een aangegeven aansluiting feitelijk niet beschikbaar of bruikbaar blijkt, bijvoorbeeld doordat deze bezet is, onvoldoende capaciteit heeft of door een storing is uitgevallen?

**Antwoord:**

Wij hebben voor gebruik voor stroom op projectlocatie een aparte regeling. U blijft in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor het slim organiseren van de benodigde stroombehoefte en wij zullen hierin faciliteren waar mogelijk.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.

24

**Onderwerp:**

24. SEB – Mobiele energievoorzieningen

**Vraag:**

Wanneer geen of onvoldoende vaste stroomaansluiting beschikbaar is, kan een mobiele ZE-energievoorziening nodig zijn voor het laden of inzetten van ZE-materieel.

Vraag: (a) Is het toegestaan om voor het laden of voeden van ZE-bouwmaterieel een mobiele batterijcontainer of vergelijkbare mobiele energievoorziening in te zetten? (b) Indien hiervoor aanvullende aan- en afvoer-, wissel- of laadbewegingen nodig zijn, bijvoorbeeld met een N3-vrachtwagen die voldoet aan de op dat moment geldende minimale SEB-eis maar niet Zero Emissie is, wordt bij de beoordeling dan rekening gehouden met de CO<sub>2</sub>-uitstoot van deze aanvullende logistiek? Indien Opdrachtnemer aannemelijk maakt dat deze uitstoot gelijk is aan of hoger is dan de uitstoot bij rechtstreekse inzet van vergelijkbaar Stage V-materieel, kan Opdrachtgever dan toestaan dat het betreffende Stage V-materieel wordt ingezet? (c) Kan Opdrachtgever aangeven volgens welke berekeningsmethode deze vergelijking moet worden gemaakt en welke systeemgrenzen, uitgangspunten, emissiefactoren en bewijsstukken daarbij gelden? Kan daarbij ten minste worden verduidelijkt hoe transportafstanden en -bewegingen, voertuigcategorie en brandstofverbruik, laad- en omzettingsverliezen, inzetduur, draaiuren en het energie- en brandstofverbruik van het vergelijkbare materieel moeten worden meegenomen?

**Antwoord:**

a) Ja, b) Nee eisen blijven leidend, emissiereductie is ons doel, middel is Zero Emissie transitie, wij snappen de praktische bezwaren hiervan maar dit is de ingeslagen route. C) Zie definitie bouwtransport. Materieel Inzet Plan & logboek is leidend voor onze emissierapportage. Zie ook de toegevoegde emissierapportage eis.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.

25

**Onderwerp:**

25. SEB – Vaststelling vermogenscategorie

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6-e, p. 2.

Bijlage 6-e deelt bouwmaterieel in op basis van het vermogen in kW, maar vermeldt niet welke vermogenswaarde doorslaggevend is. Voor verbrandingsmotoren is vaak het nominale vermogen leidend voor het bepalen welke typen worden ingezet.

Vraag: Kan opdrachtgever bevestigen of de grenswaarden hierop zijn gebaseerd?

**Antwoord:**

Ja dit is nominaal vermogen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
26

**Onderwerp:**

26. SEB – Bewijs van vermogens- en emissieklasse

**Vraag:**

De aanbestedingsstukken vermelden niet welke bewijsstukken voor de classificatie van bouwmaterieel worden geaccepteerd.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven welke bewijsstukken worden geaccepteerd om het vermogen en de emissieprestatie van bouwmaterieel aan te tonen, bijvoorbeeld een typeplaat, fabrikantverklaring, technische specificatie, CE-documentatie, materieelpaspoort, huurcontract, verhuurbon of verklaring van een onderaannemer of verhuurder?

**Antwoord:**

Referentiedocument Registratie Materieel Inzet is leidend.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.

**Onderwerp:**

27

## 27. SEB – Tractoren met aanhanger en zelfrijdend materieel

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6-e, p. 2-3.

Bijlage 6-e sluit transport over de openbare weg uit van de definitie van bouwmaterieel en rekent de aan- en afvoer van materieel tot bouwtransport. De bouwtransporttabel bevat uitsluitend eisen voor de voertuigcategorieën N1, N2 en N3, terwijl tractoren in een T-categorie kunnen zijn geregistreerd.

Vraag: Welke SEB-eisen gelden voor een tractor met aanhanger die over de openbare weg materialen, materieel of afval van of naar de bouwplaats vervoert? Valt deze combinatie tijdens de rit onder bouwtransport en tijdens de inzet op de bouwplaats onder bouwmaterieel? Geldt dezelfde indeling voor ander zelfrijdend materieel, zoals een graafmachine of mobiele kraan, dat op eigen kracht naar de bouwplaats rijdt? Indien een vergelijking met een N-categorie nodig is, volgens welk criterium wordt deze categorie vastgesteld?

**Antwoord:**

Ja functie is leidend: deze combinatie valt tijdens de rit onder bouwtransport en tijdens de inzet op de bouwplaats onder bouwmaterieel, voor bouwtransport is dit een eigen categorie.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.

28

**Onderwerp:**

28. SEB – Waardering van transportbeperking en lokale samenwerking

**Vraag:**

Referentie: Sportbouwsteen B-ALG-WoH, §6.5, p. 14; Bijlage 6-f, p. 1-2.

De sportbouwsteen benoemt het beperken van transportbewegingen en een voorkeur voor lokale leveranciers indien dit aantoonbaar tot minder milieubelasting leidt. Tegelijkertijd wordt de ZE-bonus vastgesteld op de daadwerkelijk gemaakte meerkosten, vermeerderd met 10%.

Maatregelen zoals lokale samenwerking, gebundelde leveringen of een lokaal depot kunnen de milieubelasting én de meerkosten verlagen, waardoor ook het nominale bonusbedrag afneemt.

Vraag: (a) Hoe worden maatregelen die de transportafstand, het aantal transportbewegingen of de milieubelasting verminderen meegewogen bij de beoordeling van de logistieke voorwaarden van de ZE-bonusregeling? (b) Kan Opdrachtgever toelichten hoe wordt voorkomen dat een doelmatige lokale of gebundelde logistieke oplossing financieel ongunstiger uitpakt dan een oplossing met hogere aantoonbare meerkosten en daarmee een hogere opslag van 10%? (c) Komen aantoonbare kosten voor het organiseren en inrichten van lokale samenwerking, bundeling of een lokaal depot als meerkosten voor de bonusregeling in aanmerking, en zo ja, onder welke voorwaarden?

**Antwoord:**

(a) Gebeurd niet, bonus regeling focus zich op bouwmaterieel (b) Wij controleren op

marktconformiteit, deze regeling is opgezet om de markt te helpen in deze transitie naar Zero Emissie werken, wij vertrouwen marktpartijen om hier redelijke keuzes in te maken. (c) kosten voor aanvullende planning en organisatie voor zero emissie bouwmaterieel kunnen worden meegenomen.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**

29

**Onderwerp:**

29. Materiaalstromen – Proportionaliteit, afbakening en categorisering van inkomende en uitgaande materiaalstromen

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, deel III, § 1.2, p. 23; Bijlage 6-m.

De gevraagde materiaalstromenregistratie lijkt vooral aan te sluiten bij reguliere bouw- en GWW-werkzaamheden, waarbij doorgaans grotere volumes van een relatief compacte en overzichtelijke groep generieke bouwstoffen worden toegepast of afgevoerd. De scope van deze raamovereenkomst omvat daarentegen zeer uiteenlopende en specialistische trainingsvoorzieningen, die zijn samengesteld uit een groot aantal verschillende producten, onderdelen en materialen. Daarbij kent de raamovereenkomst twee wezenlijk verschillende werkstromen: beheerwerkzaamheden, waaronder storingen en onderhoud, en projectmatige Nadere Overeenkomsten. De aard, omvang, frequentie en samenstelling van de materiaalstromen verschillen tussen deze werkstromen aanzienlijk. Wanneer producten, onderdelen en materialen afzonderlijk moeten worden geregistreerd, kan dit gedurende de looptijd leiden tot duizenden en mogelijk meer dan tienduizend registratieregels. Op basis van de huidige bepalingen worden er buitengewoon disproportionele administratieve lasten veroorzaakt terwijl de extra circulaire informatiewaarde maar gering is. Daarbij heeft Opdrachtnemer geen volledig zicht op de achterliggende productieketens en zijn productspecifieke gegevens over massa, samenstelling, herkomst en gerecycled of biobased aandeel niet voor alle producten en onderdelen beschikbaar. Zonder nadere afbakening is het daarom niet realistisch te veronderstellen dat een volledige registratie op dit detailniveau uitvoerbaar, controleerbaar en herleidbaar is.

Vraag: Kan Opdrachtgever bevestigen dat het niet de bedoeling is ieder afzonderlijk product, onderdeel, bevestigingsmiddel en onderliggend materiaal als afzonderlijke materiaalstroom te registreren? Kan Opdrachtgever aangeven of de registratie mag worden beperkt en gebundeld op basis van (a) vooraf overeengekomen hoofdgroepen of materiaalcategorieën, (b) een ondergrens naar massa, volume of financiële omvang en/of (c) de milieurelevantie of schadelijkheid van een materiaalstroom? Kan Opdrachtgever hierbij tevens aangeven of voor beheerwerkzaamheden en projectmatige Nadere Overeenkomsten een verschillende afbakening, ondergrens of wijze van registreren mag worden gehanteerd? Kan Opdrachtgever voorts aangeven welke minimale categorieën, gegevens en mate van uitsplitsing daarbij voor inkomende en uitgaande materiaalstromen worden verlangd en daarbij rekening houden met de informatie die redelijkerwijs bij Opdrachtnemer en diens leveranciers beschikbaar is?

**Antwoord:**

Opdrachtgever kan inderdaad bevestigen dat het niet de bedoeling is ieder afzonderlijk product, onderdeel, bevestigingsmiddel en onderliggend materiaal als afzonderlijke materiaalstroom te registreren

- A) Ja, dat is akkoord.
- B) Ja, dat is akkoord.
- C) Ja, dat is akkoord.

Opdrachtgever en Opdrachtnemer treden na opdrachtverstrekking in overleg om hierover afspraken te maken.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

Ref.nr.  
30

**Onderwerp:**

30. Materiaalstromen – Toepassing van NL-SfB op TF-WoH-voorzieningen

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, deel III, § 1.2, p. 23; Bijlage 6-m.

NL-SfB classificeert functionele bouwdelen en voorziet in herkenbare codes voor onder meer funderingen, draagconstructies, trappen, leuningen en terreinvoorzieningen. Voor specialistische TF-WoH-voorzieningen, zoals klimwanden en hindernisconstructies, en onderdelen zoals touwen, netten, platformen, klimgrepen en specifieke trainingsvoorzieningen, is niet altijd één eenduidige code beschikbaar; afhankelijk van het gekozen detailniveau kunnen meerdere codes op één samengestelde voorziening van toepassing zijn.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven (a) welke NL-SfB-tabel, versie en welk coderingsniveau moeten worden toegepast, (b) op welk niveau samengestelde TF-WoH-voorzieningen en de bijbehorende producten en materialen moeten worden gecodeerd, en (c) of Opdrachtgever en Opdrachtnemer na gunning, voorafgaand aan de eerste Nadere Overeenkomst, gezamenlijk een vaste coderingslijst kunnen opstellen met de voor deze raamovereenkomst toe te passen officiële codes en, waar geen passende code beschikbaar is, overeengekomen projectspecifieke categorieën of subcodes?

**Antwoord:**

Er zal na opdrachtverstrekking een gezamenlijke vaste coderingslijst worden vastgesteld met de voor deze raamovereenkomst toe te passen officiële codes en, waar geen passende code beschikbaar is, overeengekomen project specifieke categorieën of subcodes. Tevens zal dan het coderingsniveau worden afgesproken.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie

**Ref.nr.**  
**31****Onderwerp:**

3131. Materiaalstromen – Bestandsvorm en alternatief materiaalstromenoverzicht

**Vraag:**

Referentie: Bijlage 6, deel III, § 1.2, p. 23.

Bijlage 6 vermeldt als verstrekkingvorm: 'digitaal in pdf-formaat en xml-bestand'. Niet duidelijk is of hiermee twee verplichte bestanden worden bedoeld of dat tussen beide bestandsvormen kan worden gekozen. Evenmin is duidelijk of Bijlage 6-m als verplicht format moet worden gebruikt of dat Opdrachtnemer een eigen overzicht mag hanteren.

Vraag: Kan Opdrachtgever aangeven (a) of het materiaalstromenoverzicht zowel in PDF- als XML-formaat moet worden aangeleverd, dan wel in één van beide formaten, (b) indien een XML-bestand verplicht is, welk XML-schema, voorbeeldbestand en aanleverkanaal moeten worden gebruikt, en (c) of Opdrachtnemer in plaats van Bijlage 6-m een eigen alternatief overzicht mag aanleveren, mits dit de door Opdrachtgever verlangde minimale informatie bevat?

**Antwoord:**

Ja, opdrachtnemer mag eigen format gebruiken mits gevraagde informatie naar voren komt.

**Fase:**

Inschrijffase

**Inschrijfronde:**

Inschrijfronde 1

**Vragenronde:**

Vragenronde 1

**Beantwoord op:**

21 sep 2026

**Percelen:**

P1 Trainingsfaciliteiten Werken op Hoogte Defensie